

32. årgang / 2009 / nr. 1

TOLD- OG SKATTEHISTORISK TIDSSKRIFT

ZLSE

Århus Toldkammer, London og Kroatien,
Lufthavnen og moms kontrol og Uzbekistan

Zise - Told- og Skattehistorisk Tidsskrift er medlemsblad for Told- og Skattehistorisk Selskab, stiftet den 24. oktober 1977. Bestyrelsens medlemmer er told- og skattedirektør Ole Kjær, København (formand), mag. art. Henrik Fode, Århus (næstformand), dr. phil. Ole Degn, Viborg (redaktør), fuldmægtig Gunnar Jakobsen, København (sekretær), specialkonsulent Kirsten Lekdorf, København (kasserer), fhv. regionschef Palle Castbak, Kalundborg, kontorchef Henrik Ludolph, København, kontorchef Hans Jørgen Mortensen, Viborg, og museumsleder Tora Ribers, Told•Skat Museet, København.

Medlemskab af Told- og Skattehistorisk Selskab tegnes ved henvendelse til Told- og Skattehistorisk Selskab, Østbanegade 123, 2100 København Ø eller på www.zise.dk. Kontingentet andrager 60 kr. om året for enkeltmedlemmer, 500 kr. for institutioner og firmaer. Biblioteker kan tegne abonnement for 60 kr. Zise udkommer tre gange årligt, og hvert hæfte indeholder ca. 40 sider.

Bidrag til Zise bedes sendt til redaktøren, dr. phil. Ole Degn, Mellemhøjen 11, 8800 Viborg, eller til sekretæren, fuldmægtig Gunnar Jakobsen, Told- og Skattehistorisk Selskab, Østbanegade 123, 2100 København Ø.

www.zise.dk

ISSN 001 05-8355
Tryk: Dantryk Hurup A/S

Århus Toldkammer set fra nordøst. Foto Ole Degn 2008.

Århus Toldkammer, London og Kroatien, Lufthavnen og moms kontrol og Uzbekistan

I Zise nr. 2, 2008, gav redaktøren en introduktion til arkitekten, kgl. bygningsinspektør Hack Kampmann (1856-1920) som indledning til en artikelserie om hans fornemme toldbygninger i Nørrejylland. Nu bringes her den første artikel, om Hack Kampmanns første toldbygning, Århus Toldkammer. I arkivet fra Overtoldinspektoratet for (Nørre) Jylland findes et omfattende materiale til belysning af opførelsen af det store bygningsværk. Det ses her også, at opgaven oprindeligt havde været overladt kgl. bygningsinspektør V.Th. Walther, der fremlagde flere forslag. Heldigvis gik han af på grund af alder i 1892, og Hack Kampmann tog over. Man fik derfor en usædvanlig, moderne bygning med brug af nye materialer og en gennemtænkt logistik. Byggeriet blev gennemført i årene 1894-98, og efter afleveringsforretningen kunne den præcise og effektive arkitekt af det bevilgede beløb på 366.160 kr. til opførelse af toldkammeret tilbagebetale et beløb på 765,63 kr. I artiklen gennemgås byggeprocessen og bygningen beskrives på grundlag af Hack Kampmanns afleveringsforretning.

Forfatteren til den lange erindringsserie Af en kontroltolders dagbog, Bent Andreasen, døde i januar 2009, men Zise forsætter med erindringerne, der nu er nået frem til skildringen af yderligere et par udlandsophold. Et par uger i Lon-

don i december 1992, hvor han følte, at det var en periode, hvor han havde lært mest på kortest tid. Og en mission på fem måneder i 1993 i Kroatien i det tidligere Jugoslavien, hvor han sammen med fire danske kolleger og to franske skulle arbejde for organisationen, der stod for styringen af handelsembargoen som følge af krigene, der fulgte med opløsningen af Jugoslavien. Det gav anledning til på nært hold at opleve de dybt deprimerende forhold i området, hvor muslimer og kroater slagtede hinanden.

Frode Bang er i sine erindringer nået til oktober 1971, hvor han kom i publikumsvejledningen, i Distriktstoldkam-

Henning Rasmussen.

mer 9 i København, og hurtigt derefter i nogle måneder i Lufthavnen, i Distrikts-toldkammer 5, hvor han fra tidligere kendte hele ekspeditionsområdet. Han havde her altid haft stor handlefrihed og ansvar, og da han fra 1. april 1972 skulle fortsætte i moms kontrollen, i Distrikts-toldkammer 10, var han klar over, at han dermed sagde farvel til sin faglige ekspertise på toldsiden og skulle starte på noget helt andet, som han kun havde et lille teoretisk kendskab til fra Toldskolen. Han fik nu brug for sine regnskabskundskaber og kom på virksomhedsbesøg, hvor han kan berette om oplevelser blandt andet i mindre garnforretninger med ældre damer som indehavere og i en større tøjforretning i Glostrup.

Flemming Aaboe Jensens beretning fra en rejse som led i danske tolderes indsats i Uzbekistan, bragt i Zise, nr. 2, 2008, var uafsluttet. Beretningen slutter der, hvor den første weekend med en oplevelsesrig tur til Samarkand ender, og missionen med undervisning i oprindelsesregler og TIR-ordningen skal begynde i Tashkent. En henvendelse fra redaktøren om at få også afslutningen med kom for sent, forfatteren døde forinden. Nu er Flemming Aaboe Jensens i beretningen omtalte rejsefælle, Henning Rasmussen, blevet inspireret af teksten, og har skrevet en opfølgning. Samtidig gør han opmærk-

som på, at den person på billedet s. 79 i den første tekst, der anføres som ham, ikke er ham, men de to rejsefællers tolk, mens han selv har taget billedet. Redaktøren må bekende, at han her uden at kunne få oplysninger hos Flemming Aaboe Jensen har sluttet forkert.

I beretningen fortæller Henning Rasmussen om undervisningen af de uzbekiske toldere i et klasselokale med gammeltdags skolepulte og en elektricitetsforsyning, der ikke kunne trække overheadprojektoren, så man måtte samle to faser til én og fik et meget kraftigt lys, hvilket maskineriet til alt held kunne holde til - en tid. En forsvundet kuffert med undervisningsmateriale dukkede op, men i lufthavnen blev Henning Rasmussen og hans uzbekiske guide Octabrina væk fra hinanden, og han blev anholdt af to uniformerede herrer, der ikke talte engelsk. Heldigvis blev han reddet af Octabrina, og undervisningsdagene kunne gennemføres, med pauser med indimellem ikke helt almindelige oplevelser.

Denne gang er kun enkelte af billederne leveret af Told•Skat Museet, mens redaktøren har kunnet trække på billeder, han har lånt af Flemming Aaboe Jensens enke Hjørdis og selv taget på en ekspedition til Hack Kampmanns toldkammer i Århus.

Århus Toldkammer

Hack Kampmanns toldbygninger (1) *af Ole Degn*

Krav om en ny toldbygning og frilager

Allerede i slutningen af 1880'erne havde man arbejdet med planerne for opførelse af et nyt toldkammer i Århus. Byen havde i nogle årtier været i voldsom vækst og var da på vej til at få sit fjerde toldkammer. Man havde oprindeligt haft en mindre bygning delvis på stolper ud i Århus Å, nu i Den gamle By i Århus, derefter siden 1838 byens anden toldbod, en bygning syd for åen, øst for Dynkarken, og siden 1868 byens tredje toldbod, ved åens nordbred, et stykke syd for den plads, der skulle blive stedet for den fjerde toldbygning.

I den meget omfattende korrespondance vedrørende byggeriet af den fjerde toldbygning, som Hack Kampmann skulle komme til at opføre, kan man i detaljer følge det store byggeri. Eksempelvis skrev Hack Kampmann til Overtoldinspektoratet for Nørrejylland i Århus, som skrev til Generaldirektoratet for Skattevæsenet, som derefter skrev til Finansministeriet, som så anviste beløb til udbetaling af toldkasser, kreditoplagskasser eller amtstuer rundt om i landet. Korrespondance gik frem og tilbage mellem de nævnte institutioner og mellem Århus Byråd og Århus Havneudvalg og de mange entreprenører og håndværkere inden for mange fag. Acontobeløb blev

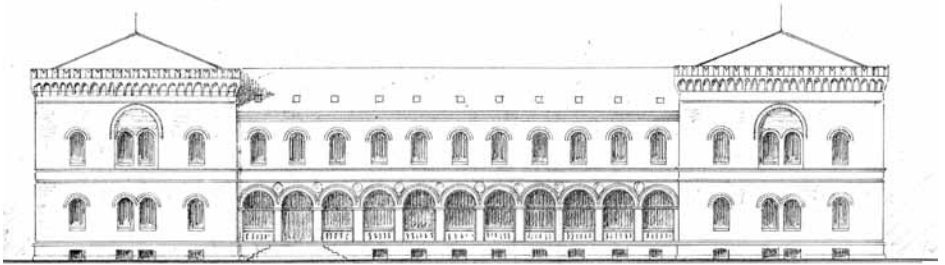
udbetalt eller deposita eller garantisummer stillet af firmaer i obligationer eller bankbøger og siden returneret.

Men Hack Kampmanns arbejde havde en forhistorie, som man ikke ellers har set omtalt.

Planer og tegninger

I et brev af 25. juni 1890 til Generaldirektoratet for Skattevæsenet henvises til sammes breve af 30. august 1888 og 27. september 1889 vedrørende forslag fra Århus Toldkammer angående opførelse af en ny toldkammerbygning med plads for et frilager efter tegninger og overslag fra kongelig bygningsinspektør professor V.Th. Walther (1819-92). Et frilager var et stort ønske fra de handlende i Århus og var tillige medvirkende til, at Århus Byråd ville overveje at stille en grund til rådighed uden betaling. Der blev da endnu fremlagt også forslag til en udvidelse og omdannelse af lokalerne i den da benyttede ældre toldkammerbygning, men toldinspektoratet henstillede, at planerne for en nybygning måtte blive taget til følge. De måtte anses som det eneste for nutid og fremtid brugelige og nyttige for kommunen og toldvæsenet.

Tegningerne, der er dateret 1889, viser et stort rektangulært bygningskompleks i fire fløje omkring en gård, placeret nær

Arkitekt V.Th. Walthers tegning til en toldkammerbygning i Århus, dateret 1889. Landsarkivet for Nørrejylland. B 297. Overtoldinspektoratet for (Nørre)Jyllands arkiv, 1.225 Århus Toldkammer 1888-1898.

havnebassinet. En facade gengives her for dermed at understrege det meget anderledes og helt nye, der skulle blive skabt med Hack Kampmanns senere tegninger.

På den tid udveksledes et større antal breve mellem byrådets havneudvalg, Århus toldinspektorat, Generaldirektoratet for Skattevæsenet og arkitekt Walther, idet der var problemer med en mulig fritagelse for betaling for en grund og med placeringen af bygningen, hvor byrådet udpegede to pladser, hvoraf man foretrak den ene. Byrådet stillede hertil visse betingelser for den ene af hensyn til omgivelserne og krævede, at bygningen fik en særlig form ved hjørnet ud mod Havnegade. Der var tale om en trekantet grund, et problem, som Hack Kampman skulle komme til at arve.

Den trekantede grund var formentlig årsagen til, at Walther i 1890 fremlagde nye planer, nu med et bygningskompleks i tre fløje i kileform, lukket af en mur på den fjerde side og placeret på en trekantet grund. Hvordan Walther forestillede

sig facaderne her, kan desværre ikke ses, tegninger mangler. Men af grundplanen synes at fremgå, at der ikke har været tænkt meget på vareførselen, logistikken. Året efter igen fremlagde Walther så endnu en ny plan, med en lang længe med små udbygninger for enderne og på midten, tænkt placeret langs havnebassinet på pladsen mellem dette og åløbet.

En række fine planer over området ved havnen, Skolebakken og Havnegade illustrerer problemerne med at finde den rette placering. Blandt problemerne var forholdet til havnebassinet, til den gade, der passerer forbi, Havnegade, og ikke mindst placeringen af meget benyttede jernbanespor og udvidelser af disse, herunder forbindelsessporet mellem Århus Hovedbanegård og havnen. Disse jernbanespor ville medføre problemer for vareførselen, som skulle krydse dem til og fra en toldbodbygning. Og endda blev der intet ud af Walthers arbejde.

Ved brev af 6. marts 1892 henvendte Overtoldinspektoratet i Århus sig til den arkitekt, der samme år, gældende fra 1.

april, var blevet udnævnt til kongelig bygningsinspektør i Nørrejylland, Hack Kampmann (1856-1920). Walther havde da som 72-årig fratrukket sin stilling, som han havde haft i 30 år, hvor han i en omfattende virksomhed bl.a. havde stået for opførelsen af toldbygninger i Nykøbing Mors, Randers og Thisted.

Ved henvendelsen anmodede Overtoldinspektoratet Kampmann om til inspektoratet at fremsende et par breve fra Århus Toldkammer til inspektoratet, breve, som fandtes mellem de akter, han havde fået overleveret af etatsråd Walther. Dermed var Hack Kampmann trådt ind i den sag, der skulle medføre, at han kom til at stå for opførelsen af sit første toldkammer.

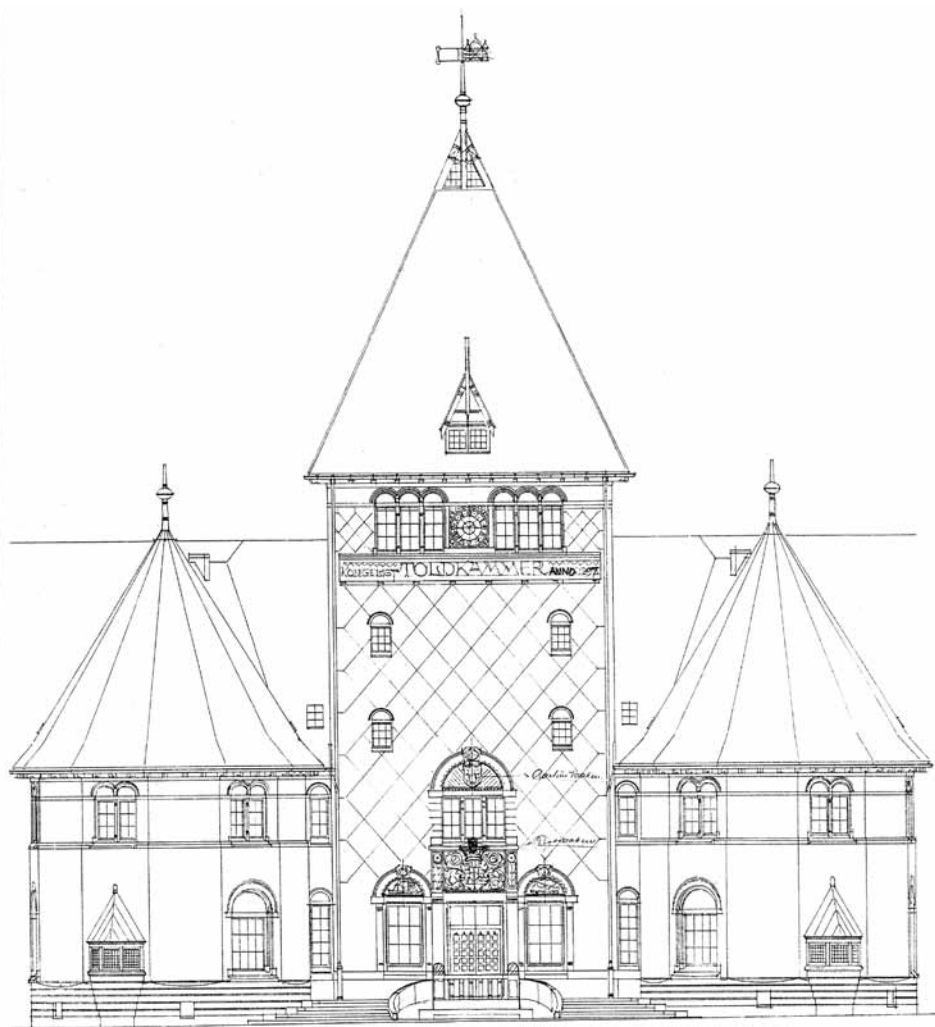
Opgaven var ikke let. Ved brev af 25. maj 1892 fik han fra Overtoldinspektoratet for Nørrejylland tilsendt et kort over Århus Havn, med angivelse af den førnævnte trekantede grund med målene 125, 180 og 230 alen, hvor kravene tilmed var, at toldvæsenet ikke måtte disponere helt ud til det ene af hjørnerne, men måtte holde sig ca. 40 alen langs de to tilstødende sider fra dette. Af hensyn til jernbanesporet var der tilmed kun én mulig placering af gårdporten, mod nord.

Kampmann anmodede derefter ved brev af 13. juni 1892 Overtoldinspektoratet om, at han måtte få bemyndigelse til at få grundstykket målt op med angivelse af kotehøjder og afløbsforhold og til at få grundens beskaffenhed undersøgt for at komme til kundskab om funderingsdybderne, hvilket blev bevilget ved brev af 18. juni. De nødvendige prøveramninger og udarbejdelse af opmålings- og nivelleringskort blev udført i efteråret 1892.

I november 1892 kunne Overtoldinspektoratet fremsende plan til den ny toldkammerbygning med et overslag lydende på 348.000 kr. til Generaldirektoratet, der godkendte den, dog skulle varmesystemets skorsten flyttes bort fra tårnet. I korrespondancen optræder flere gange særlige udgifter til en elevator, der skulle drives med håndkraft, og til skodder og vinduesgitre.

For Hack Kampmann trak sagen ud. Toldkammersagen kom for sent frem til at blive behandlet i Rigsdagssamlingen før sommerferien 1893, og Generaldirektoratet ønskede samme sommer overslaget mere detaljeret og nye tegninger i en større målestok for at lette overskueligheden og satte udgangen af juli som frist for tilbagesendelsen af samtlige bilag. Kampmann måtte imidlertid meddele, at det ikke før midten af august ville lykkes ham at få "dette betydelige arbejde" fra hånden, idet han måtte afholde absolut nødvendige synsrejser. I midten af august kunne Overtoldinspektoratet i Århus dog til Generaldirektoratet tilbagesende det modtagne overslag vedlagt brev fra Kampmann af 12. samme måned med fire nye planer og besvarelse af de tidligere forelagte spørgsmål fra Generaldirektoratet. Overtoldinspektoratet selv havde ikke yderligere bemærkninger.

Ved finansloven for 1894-95 blev som 1. bidrag bevilget et beløb på 100.000 kr. til opførelsen af det ny toldkammer og frilagerbygningen. I sommeren 1894 meddelte Kampmann efter anmodning Overtoldinspektoratet, at der til byggearbejdet for finansåret 1895-96 ville være at optage et beløb på 200.000 kr., og smedearbejdet, malerarbejdet og en del af de "særlige arbejder" ville først komme til udførelse i finansåret 1896-

Hovedbygning med Hængev.

Hack Kampmanns tegning til hovedfacaden på Århus Toldkammer, med hovedtårn og sidetårne, der har været set som inspireret af Århus' byvåben. B 297 Overtoldinspektoratet for (Nørre) Jyllands arkiv, 1.199 1888-1946 Toldbygninger, Ebeltoft og Esbjerg (tegningen indlagt i Esbjerg-sagen).

97. Ved finansloven for 1896-97 blev stillet et beløb på 36.160 kr. som restbidrag til opførelsen til rådighed.

Byggearbejdet

Fra august 1894 var som konduktør ved opførelsen ansat arkitekt Carl Hansen-Harild (senere Harild) (1868-1932). Han blev fra slutningen af 1897 og frem til byggeriet afslutning afløst af P.M. Petersen. Den førstnævnte blev stærkt påvirket af Kampmann og skulle senere komme til at spille en rolle som arkitekt.

Gennem Generaldirektoratets approbationer af Kampmanns indstillinger vedrørende afgivne licitationstilbud kan vi nøje følge, hvorledes det store byggearbejde skred frem. I august 1894 approberede Generaldirektoratet Kampmanns

indstilling vedrørende licitationstilbud på levering af pæletømmer og pæleramningen, i september tilsvarende tilbud på støbning af betonfundamenter og levering af cement og stenkalk og i oktober tilbud på pressede facadesten og flammede helbrændte sten. Der vigtige piloteringsarbejde blev udført fra december 1894 til maj 1895.

I juli 1895 approberedes licitationstilbud på murerarbejde, stenhugger- eller granitarbejde og savonniærarbejde, i august på modeller i gips og ler, på tømmerarbejde, støbejernsarbejder og smedearbejde og levering af jernbjælker og underlagsplader, i oktober på skifersten (115.000 grønne og 8.000 røde skifersten).

I februar 1896 gjaldt det licitationstilbud på skiferdækker- og blikkenslagerarbejder, i oktober på nedlægning af kloak-

Vejerboden i Århus Toldkammer. Man ser i midten jernsøjlerne, til venstre et stort hundehoved i gips, svarende til et i den modsatte side. Hundene vogter vel vejerboden. Foto ca. 1929 i Told Skat Museet.

Århus Toldkammer set fra syd. Foto Ole Degn 2008.

ledning i bygningen og på glaserede lerrør m.m., i december på snedkerarbejde ved vinduerne.

I marts 1897 approberedes licitationstilbud på glarmesterarbejdet, i april på røde og grå brosten (å 15 kr. pr. kvadratfavn, senere blev betalt 1.500 kr. + 2.400 kr.), i juni på brolæggerarbejde, snedkerarbejde ved døre m.m., indlægning af gas og vand og af en del af varmekærket, idet en del var opgivet, da udvidelsen af frilageretagen indtil videre var blevet stillet i bero.

Midler til den traditionelle markering af et vigtigt stadium i arbejdet havde man fået, da der den 22. april 1896 blev anvist et beløb på 600 kr. til rejsegilde ved kransens hejsning, når taget på midtbygningen skulle rejses, hvilket da ventedes at ville ske i løbet af ca. 14 dage.

I juni 1897 måtte Kampmann meddele, at en væsentlig del af arbejdet med

toldkammerbygningen havde måttet indstilles på grund af arbejdsstandsning i smede- og maskinfaget, men da bygningsens ydre for så vidt var færdigt, kunne plankeværket omkring byggepladsen samt arbejdsskurene fjernes. I november 1897 kunne Kampmann meddele, at arbejderne i løbet af kort tid kunne ventes fuldenendt for de lokaler, der umiddelbart skulle benyttes af toldvæsenet, og at indflytning kunne finde sted, når den påbegyndte opsætning af inventaret var fuldført.

Så kunne Hack Kampmann da ved en højtidelighed den 14. februar 1898 overlevere toldkammerbygningen i færdig stand til overtoldinspektør Goldmann og toldinspektør Scharffenberg.

Få dage efter, den 23. februar 1898, modtog Overtoldinspektoratet fra den i det hele meget præcise arkitekt en opgørelse over byggeriet. Af den bevilgede

Århus Toldkammer set fra nordvest, fra Havnegade. Foto Ole Degn 2008.

sum på 366.160 kr. var ifølge indgåede regninger, nr. 1-200, til anvisning gået 353.195,97 kr., til bygningskonduktør-lønning 200 kr. månedligt fra 1. august 1894 til 28. februar 1898, 43 måneder, i alt 8.600 kr., og til kontor- og plads-udgifter samt rejsegilde 3.598,40 kr. Det blev i alt 365.394,37 kr., således at man fik et overskud på 765,63 kr., der blev betalt tilbage! Byggesagen havde altså fået et forløb, som ganske må undre en iagttager et århundrede senere.

Derefter begyndte arbejdet med monteringen af det store hus. Ved finansloven 1897-98 blev der stillet et beløb på 15.000 kr. til rådighed til montering af toldboden. Et første overslag løb dog op i 18.100 kr. Det omfattede møbler, gulvbelægning og gardiner for 12.713 kr., øvrige inventargenstande og redskaber for 961 kr., et tårnur til 800 kr., et pengeskab til 1.200 kr., to nedsænkede

decimalvægte, hver til 5.000 pund, en til pakhuset og en til grove-vægt partiet, til 1.200 kr., to decimalvægte, hver til 3.000 pund, til 450 kr., to lignende, hver til 2.000 pund, til 375 kr., to diske til 150 kr. og til uforudsete udgifter 251 kr. Dette overslag blev af Generaldirektoratet sendt tilbage med anmodning om udarbejdelse af et nyt overensstemmende med bevillingen. Toldkammeret nåede derefter frem til, at besparelser kunne opnås ved benyttelse af inventargenstande fra den gamle toldbygning, ved mulig revision af tilbudene og ved nedsættelse af kalkulerede beløb for enkelte store genstande.

Blandt de ganske mange firmaer, der deltog i arbejdet med det store byggeri bemærker man senere kendte Århus-firmaer som Langballe og Søn, Viggo L. Rahr, L. Hammerich (glaserede jernrør), Aarhus Trælasthandel, S. Frichs

Århus Toldkammer, den store port ind til den indre gård, hvor perroner lettede arbejdet med håndteringen af gods. Foto Ole Degn 2008.

Lysekronen i vestibulen og væggen med farvede og forgyldte gipsmodeller af det danske våben, placeret på baggrund af en stor bladslyngning. Foto Ole Degn 2008.

Vinduer på Århus Toldkammers østfacaden.
Foto Ole Degn 2008.

Vinduer på østfacaden. Vinduesformerne er fint varieret. Foto Ole Degn 2008.

Dør på sydsiden af det runde tårn mod nord.
Foto Ole Degn 2008.

Dørhåndtag og låseblok på døren set på forrige billede. Hack Kampmann udformede alt på og i bygningen, helt ned til de mindste detaljer. Foto Ole Degn 2008.

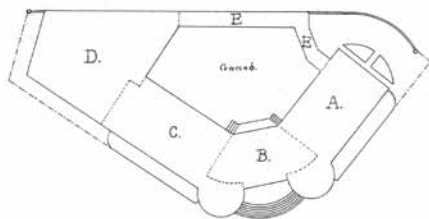
Eftf. og H.M. Jægers pengeskabsfabrik, københavnerfirmaerne Hassel & Teudt, Københavns Dørgrebsfabrik og Christianshavns Jernstøberi og Maskinværksteder A/S, der stod for støbejernsarbejder, samt Klintebjerg Fabrik i Nykøbing Sjælland. Som ingeniører deltog T.A. Colding (1849-1933) og Chr. Ramsing (1845-1914), København, den sidstnævnte kendt for sine opvarmningsinstallationsarbejder. Som billedhuggere deltog A.P. Gunnensen og H. Chr. Petersen (1853-1919), København. Den sidstnævnte stod for modeller i gips og ler, han var en højt anset mand i kunstner- og håndværkerkredse og havde et meget produktivt dekorationsbilledhuggerværksted. Som leverandør af stenhugger- og granitarbejder deltog C. Wienberg (1819-1901), en fremtrædende københavnsk muremester, der drev betydelige stenhuggerier på Bornholm og Öland og blev anvendt ved mange store byggeforetagender.

Bygningen

Lige så præcis, Kampmann var, da han afleverede bygningsregnskabet, lige så præcis havde han været, da han på afleveringsdagen videregav en smukt udført afleveringsforretning. Den giver en detaljeret beskrivelse af det store bygningsværk. En bygningsplan på første side viser de forskellige bygningsdele, mærket A-E. Af senere bygningsplaner med opgørelser af bruttoarealer fremgår omfanget af det store bygningsværk. I stueetagen var der 2.419 m², i de øvrige etager 2.425 m² og i tagetagen 1.995 m² eller i alt 6,839 m², hvortil kom kælderen, der efter senere udvidelser på byg-

ningskortet 1963 blev opgjort til 2.419 m². Alene vejerboden var på 300 m², pakhusrummet på 475 m².

For bygningen gælder generelt, at den er opført af røde sten på en tilhugget granitsokkel, og til udsmykkende led er alene anvendt ædle materialer som granit, savonniærsten (en kalksten fra Lorraine), kridt- og formsten. Tagene er dækket med grøn skifer, tildels i mønster, dog er den lave del af pakhusfløjen mod gården og halvtagsskuret dækket med asfalt. Alle tage er forsynet med render, nedløb, rygninger og skotrender af kobber. På midtbygningen eller tårnet er en savonniærstensurskive med klokke, og på rygningen er der to vindfløje og en flagstang. Mange af rummene i bygningsdelene var som noget da ret moderne overhvalvede med store monierkapper mellem mur eller jernbjælker, understøttet af jernsøjler. Gulvene i flere rum var af beton, i andre af brædder, i vejerboden af planker. Lofterne var pudsede og hvidtede. Væggene var behandlet noget forskelligt i de forskellige rum, nogle var

Tegningen af grundplanen til Århus Toldkammer i hæftet med Hack Kampmanns afleveringsforretning 14. februar 1898. A er kontorfløjen. B midtbygningen. C vejerhusfløjen. D pakhusfløjen. E åbent halvtagsskur. Landsarkivet for Nørrejylland. B 297. Overtoldinspektoratet for (Nørre)jyllands arkiv, 1.225 Århus Toldkammer 1888-1898.

Toldkammerets murværk er mange steder smykket med skifter af kalksten, og mange mursten har indpræget en figur med bogstaverne ATA, Aarhus Toldkammer. Foto Ole Degn 2008.

*Udformningen af murværket er ofte male-
risk, med mønstermuring, kantstillede sten
og kridtsten og brug af sten med den indpræ-
gede figur ATA. Foto Ole Degn 2008.*

berappede og hvidtede, andre pudsede og hvidtede eller pudsede og limfarvede. Jerndragere og jernbjælker var oliemalede.

En brolagt rampe ved indkørslen til gården var begrænset af en buet granitvange. Foran midtbygningens hovedindgang er der en stor buet granittrappe, og på hver af hjørnetårnene hænger en kobberlygte. Ved pakhussporten mod bolværket er på muren anbragt en bevægelig kran.

Vi kan derefter følge med Hack Kampmann, overtoldinspektøren og toldinspektøren på den rundgang, de gik den februar dag i 1898, da bygningen blev afleveret og de tog den i øjesyn og sam-

menholdt det, de så, med beskrivelsen, idet vi dog ikke kan få alle de mange detaljer med.

Bygningsdelen A er en toetages kontorfløj med et rundt tårn. I kælderen fandt man varmeværket, bestående af to indmurede lavtryksskedler og hertil kulrum, varmekammer og friskluftskanaler, idet toldkammerbygningen var udstyret med et moderne opvarmningsanlæg, der virkede dels ved lokale dampovne, dels ved tilførsel af frisk varm luft. Et moderne træk var også, at der i en stor del af bygningen var installeret gas. I stueetagen var der bl.a. rum for toldassistenter, et mæglerkontor, et opholdsværelse for kontorister, et stor toldkassererkontor

Århus Toldkammer set fra nordøst. Foto ca. 1955 i Told Skat Museet.

med skranke og to jerndøre, arbejdsværelse for toldkassereren, et brandfrit værelse til pengeskab og arkiv, to værelser for toldkontrollørerne, det ene med skranke, værelse for rorsbetjentene med vedliggende soverum. 1. sal var forbeholdt en mulig udvidelse af frilageret, idet en gang førte hen over hvælvingerne til frilagerbygningen, mærket C.

Bygningsdelen B er en femetages midterbygning, tårnet. I stueetagen findes vestibulen og udleveringslokalet og en forbindelsesgang til gården. Vestibulen har terrazzogulve og listepaneller og oven over disse er anbragt farvede og forgyldte gipsmodeller af det danske rigsvåben i en stor båndsløngning. I udleveringslokalet fandtes en stor dobbelt skydedør ud til gårdperronen, og fra vestibulen førte en granittrappe op til frilagerets opsynslokaler. 1. sal var optaget af en del af fri-

lagergangen og rum for nedhejsning af frilagervarer til udleveringslokalet, idet nedhejsningen skete gennem en lem i gulvet, og en elektrisk klokke i udleveringslokalet alarmerede for nedhejsningen. Her var også opsynslokale for frilageret. Granittrappen fortsatte videre til 2. sal, der rummede et større disponibelt rum. Trætrapper førte videre til 3. sal og igen til 4. sal med rum af samme art. Øverst var loftet med tårnuret og lem til hejsning af flaget.

Bygningsdelen C er en toetages vejrbedsfløj med et rundt tårn. I kælderen stod de dampovne, der opvarmede vejrbeden, og der sås tillige jerndragere og fundamenter for jernsøjler og for vejrbedens nedsænkede vægt. I det store rums sydlige ende findes underrummene for elevatorerne. I stueetagen findes det store vejrbedsrum, der ved en fire alen

Set fra gården virker Århus Toldkammers tårnbygning særlig monumental, med fem etager, stejlt pyramidetag og mønstermurede mure. Foto Ole Degn 2008.

høj bræddevæg mellem jernsøjlerne er delt på langs i to halvdele, en grovvægt og en finvægt. På grovvægtssiden står en forsænket vægt, og der findes her et

opholdsrum for toldkontrollører og et for toldassistenter. En dobbelt jernport fører ind til pakhuset, og på hver side af denne er der en elevator. Den ene forbind-

der vejerboden og den anden pakhuset med frilageret på 1. sal og loftet derover igen. Elevatoråbningerne lukkes ved op- og nedgående skydelemme, og der er anbragt elektriske ringeapparater ved dem. I vejerbodens nordlige ende findes en skranke, et afskilt afskrivningsrum med vindue til udleveringslokalet, og en stor enkelt skydeport fører ud til samme. I tårnet er en forstue, der fører ind til toldinspektørens arbejdsværelse med karnap og garderoberum og til hans kontor. I vejerbodsrummet er under vinduerne fastgjort varmekapper over ovnene i kælderen og riste til luftens kredsløb, i de to store rum er der en dampovn med skærm. 1. sal optages af frilagergang og forpladser samt 20 større og mindre frilagerum. I åbningen mellem elevatorerne står de dertil hørende to håndspil. En trætrappe fører op til loftet.

Bygningsdelen D er en enetages pakhusfløj. Kælderen optages af fundamenterne for jernsøjlerne og for den nedsænkede vægt. Stuen optages af et større og mindre pakrum. I det store findes et håndspil for den bevægelige kran, en nedsænket vægt og et med lægter afskilt rum med hylder for postsager, hertil to skydeporte og en op- og nedgående skydelem for elevatoren samt en brandhane med strålerør. Træbjælkeloftet i det store pakrum er understøttet af jerndragere med jernsøjler.

Bygningsdelen E er et åbent halvtagsskur, der sammen med et portparti omslutter gården. Skuret er åbent imod gården. Indkørselspartiet rummer et portvagt værelse med fast bord og stol samt en gasovn. Selve indkørselen er overhælvlet med en monierkappe og forsynet med en sammenskydlig jerngitterport.

Overtoldinspektøren og toldinspektøren må under gennemgangen have fået et godt indtryk af, at den nye toldbod var et gedigent bygningsværk, indrettet med blik for logistik og med anvendelse af den tids moderne teknik. Planen tog hensyn til toldvæsenets arbejdsgange og håndteringen af store mængder gods. Brugen af jerndragere, jernbjælker og jernsøjler var endnu noget forholdsvis nyt, ligeledes brugen af monierkonstruktioner, jernbetonkonstruktioner i tynde plader eller hvælvinger.

I sit udtryk er toldkammerbygningen inspireret af nordfransk arkitektur og præget af en fri individualistisk-historisk holdning med anvendelse af mange dekorative detaljer. De anvendte materialer var, som Kampmann selv fremhævede, ædle materialer. Og hans maleriske sans fornægtede sig ikke. Mure, vinduer, lygter, dørgreb osv. var fint udformet med maleriske detaljer, våben, gengivelser af skibe og spir på tagene.

Trods den meget betydelige størrelse skulle bygningen blot komme til at fungere i toldvæsenets regi i et århundrede. Nu har Århus-studerne og en række firmaer til huse i bygningen.

Kilder: *Landsarkivet for Nørrejylland. B 297. Overtoldinspektoratet for (Nørre)Jyllands arkiv, 1.225 Århus Toldkammer 1888-1898. – 1193 (Bygningskort) Århus. Lejede lokaler m.m. 1963.*

Ophold i London og Kroatien

Af en kontrollolders dagbog (12)

af Bent Andreassen

*1992. 6. december-
18. december. Udveksling.*

I denne periode opholdt jeg mig i London. Det skete som led i EFs udvekslingsprogram Matthaesus. Da det er en af de perioder, hvor jeg synes, at jeg har lært mest på kortest tid, har jeg valgt at delagtiggøre andre i det. Det sker i form af en redigeret version af den rapport, som enhver Matthaesusdeltager (nu Customs 2013/Fiscalés 2013) er forpligtiget til at skrive. Jeg valgte at gøre det i dagbogsform. Det er i øvrigt min opfattelse, at disse rapporter ikke bliver brugt til noget. Udover, at de samler støv på en hylde et eller andet sted.

Med min gode engelske kollega Hugh Green, som for øvrigt var waliser, mødte jeg i den centrale toldforvaltning, H M Customs Excise, i det centrale London. Jeg blev budt velkommen i sektionen Customs CAP (FEOGA-sektionen), hvor de beskæftigede sig med deciderede svindelsager inden for landbrugsstøtteområdet. Jeg blev budt velkommen af deres sektionsleder, Senior Investigation Officer Stephen Curry. Umiddelbart efter deltog jeg i et møde vedrørende kontrolproblematikken i det indre marked, nærmere bestemt mulighederne for svindel med det, der svarer til danske punktafgifter. I kontrolmæssig henseende forventedes en del "Goast-exports", det vil sige eksportforretninger, hvor der ikke foreligger

udførselsdokumentation, fordi man nu ikke mere ved eksport (intern handel) til EF-lande har eksportdokumentationer, som vi hidtil havde kendt det.

Man havde indledt et samarbejde med erhvervslivets organisationer, som pludselig var blevet interesseret i at være behjælpelige, fordi de forudså illoyal konkurrence, og det ville de gerne være med til at bremse. Whiskybranchen forudså således store problemer i den henseende, fordi andre lande var begyndt at producere whisky.

Om eftermiddagen deltog jeg i et møde med tre forholdsvis nyudnævnte polske toldtjenestemænd og personale fra den sektion, som har kontrollen med import og eksport af våben m.v. Følgende emner blev berørt: problemer med nukleart materiale fra det tidligere Sovjet, prioritering, problemer omkring Jugoslavien, indsamling og registrering af oplysninger. Endelig blev korrupsionsbekæmpelse diskuteret. Denne funktion, altså bekæmpelsen, varetages nemlig af det polske toldvæsen.

Næste dag havde jeg et møde med ACIO Cedric Andrew. Han forklarede, at der hvert år udgives en "Annual fraud bulletin". I denne var der i øvrigt beskrevet en svindelsag med oksekød, som fiktivt blev eksporteret til Bulgarien. Han forklarede endvidere, at det engelske toldvæsen har en liaisonofficer, der gør

*Den centrale toldforvaltning, H M Customs Excise, i det centrale London.
Foto 1995 i Told Skat Museet.*

tjeneste i Intervention Board, svarende til det danske EF-direktorat.

Andrew præsenterede den engelske afart af vores REKS-system, som havde følgende opdelinger: 1. Efterforskning, 2. Retssager, 3. Ledelse, 4. Opsøgende efterforskning, 5. Assistance, 6. Support (ved ransagninger i andre sektioner) og 7. Træning (uddannelse).

Deres REKS-system var endnu mere udviklet end vores var (på daværende tidspunkt). Eksempelvis opererede man med begrebet afledt effekt eller, som det hedder på dansk, spin-off-effect: Andrew forklarede systemet med et eksempel: Der konstateres en gennemgående momsfejl i ét kvartal på 400.000 kr. Hvis ikke denne var blevet opdaget, ville dette (ikke blot i teorien) på årsbasis udgøre 1.600.000 kr. Til ledelsens budgettering for tre år blev det fremskrevet til 4.800.000 kr. 400.000 kr. i tre måneder, 1.600.000 kr. på årsbasis, management 4.800.000 kr. (tre års budget).

På visse områder kunne dette bruges i Danmark, for eksempel til at gøre vejledningseftersyn mere synlige.

Jeg stiftede også bekendtskab med det engelske begreb ”compounding”. Compounding svarer i store træk til vore administrative afgørelser af sanktioner.

Ved compounding tilbydes en klient i stedet for strafferetssag at betale en bøde. Ordningen kan dog kun tilbydes, hvis der er tilstrækkeligt bevis til en strafforfølgelse. Toldvæsenet kan således ikke tvinge overtrædere til compounding. Hvis de nægter, vil der blive gennemført en normal straffesag. Fordelen ved compounding er, at der spares ressourcer i form af tid og procesomkostninger. Overtrædere kan anmode om compounding i form af et tilbud, men det engelske toldvæsen behøver ikke at acceptere det.

Compounding er ikke tilladt i alle sager. Det er på det engelske toldvæsens betingelser. Overtrædere vil normalt

blive sagsøgt, hvis sagen omhandler "forbudt eller på anden måde restricted goods", for eksempel våben og narko, stjålne varer, overfald, bestikkelse eller anden hindring af en toldtjenestemand og grov svig, eller hvis overtræderen har en betinget dom eller har udgang fra fængsel, er fallit eller er et selskab i likvidation, har misbrugt en betroet stilling eller tidligere har været impliceret i toldlovsovertrædelser.

Compoundingbeløbets størrelse sva- rende til størrelsen af vores admini- strative bøde tages der stilling til i hver enkelt sag, og følgende elementer tages i betragtning: den bøde, en eventuel ret ville idømme den pågældende, overtræ- delsens alvor, det unddragne beløbs stør- relse, arten og værdien af de varer, sagen omhandler, skærpene omstændigheder, overtræderens mulighed for at betale.

Hvis en sag afsluttes ved compounding, er det en aftale mellem overtræderen og toldvæsenet, og sædvanligvis er der ikke andre, der orienteres. Dog vil retssyste- met blive orienteret i følgende tilfælde: Hvis den pågældende bliver retsforfulgt i en lignende sag inden for de næste fem år, overtræderens arbejdsgiver, hvis arten af overtræderens arbejde bidrog til gen- nemførelsen, eller hvis overtrædelserne involverede alkohol eller narkotika, og der er formodning om, at sundhed eller sikkerhed kan være en risiko. Andre myndigheder, hvis de berøres, eller parla- mentet eller pressen, hvis det er i offent- lighedens interesse.

En weekend var afsat til kulturelle for- mål, og Hugh Green fremviste mig stolt London City og Imperial War Museum. Det var imponerende, og vi gik der i 6-7 timer og prøvede "London under blit- zen", "En skyttegrav fra 1. Verdenskrig

på Vestfronten", "Et simultant flyvetogt over Frankrig under 2. Verdenskrig". Desuden fremviste han Hyde Park, Trafalgar Square, Harrods og Covent Garden. Derefter juletræ med familien Green i toldvæsenets hovedkvarter. I forbindelse med dette oplevede jeg en bombeafspærring (IRA).

Under opholdet hos de engelske kol- leger deltog jeg i deres julefrokost. Det, jeg kan huske, forløb således: Afgang til Dover, derefter med færgen til Calais i Frankrig, hvor vi fik julefrokost på en hyggelig havnerestaurant. Julefro- kosten bestod af hummer, hummer og atter hummer. En af de skotske kolleger, David Hannay, var kommet kørende fra Bruxelles blot for at deltage i julefroko- sten. Derefter på bar, hvor vi fik kaffe og cognac, cognac og atter cognac. Retur til Dover og indlogering på hotel i Dover, hvor vi hyggede os i baren resten af aften- en med fadøl, fadøl og atter fadøl og hvor vi sang vore hjemlandes vemodige sange.

En af de sidste dage var jeg til tebord med chefen, Mike Newsome. Han kunne ikke forstå, hvorfor han aldrig mødte danske efterforskere ved møderne om kontrol i Bruxelles! Det var altid admini- strativt personale fra Told- og Skatte- styrelsen.

Jeg nåede også at overvære et retsmø- de, hvor Londons overborgmester var lægdommer (en af tre). Der blev frem- stillet en mand, som havde lavet svindel med kyllingekød til Sydafrika. Han blev fremstillet, og sektionens yngste med- lem, James (kaldet Jim) Clements, var "Case-officer". Vi (Jim og Steve) havde et kort møde med hans forsvarer, og denne bad om et møde først i det nye år, hvor de ville diskutere muligheden

for compounding. Jim åbnede muligheden for dette, men de skulle komme med et tilbud af en betragtelig størrelse, idet det unddragne beløb var på omkring 500.000 pund, og en bøde ville komme til at ligge på samme niveau.

Jeg lærte, at det var en god ide, at samme person havde ansvaret for en sag fra start til slut.

Hvis nogen opfatter et udvekslingsbesøg som en ren ferietur, så skal jeg hilse og sige, at det ikke var tilfældet for mit vedkommende og ej heller for Hugh Greens. Men når nogle skal på udveksling for tredje eller fjerde gang, så falder værdien givet i samme takt. Det afhænger alt sammen af de pågældende. Ved Toldcenter Nordjylland havde vi eksempelvis besøg af en østriger. Han var utrolig ivrig. Onsdag aften fik jeg ondt af ham og spurgte, om han ikke ville med til Sæby og spise og derefter se fodboldlandskamp i TV. Han afslog høfligt, fordi han havde fået en aftale med narkopatroljen om at måtte komme med dem aften og nat. Det jeg blev meget imponeret over.

I England så jeg systemet med en "case-officer", som har ansvaret for en sag fra opstart til domfældelse. Det kan godt være den yngste i teamet. Det har jeg forsøgt at praktisere ved at give nye medarbejdere opgaver fra dag et. I toldcentret var det også den medarbejder, der havde sagen eller arbejdsområdet, der rejste til Tyskland, Bruxelles eller Norge. Det skyldes også, at de personer, man i konkrete sager samarbejder med, forventer, at man kender sagen rimelig detaljeret.

I England blev jeg også imponeret over, hvor mange ressourcer man anvender på intelligence og analyser. Det kunne

vi i sandhed lære noget af i Danmark. Jeg konstaterede også, at der var mange ting, som blev gjort på samme måde, som jeg kendte det. Én ting imponerede min gode engelske kollega Hugh Green meget, nemlig vores system med specialister. Nu skal vi i Danmark så også bare lære at sætte pris på specialister.

Et par ting lærte jeg aldrig. Jeg lærte aldrig at kunne drikke to store fadøl i frokostpausen og derefter gå op på kontoret og arbejde ufortrødent videre, og jeg vænnede mig aldrig til de skilte, som stod på alle kontorer og advarede mod bombefare.

A propos: "Bombefare!"

1993. Mission til det tidligere Jugoslavien

I sommeren og efteråret 1993 opholdt jeg mig i Kroatien i cirka fem måneder. Jeg var udsendt af Told- og Skattestyrelsen for sammen med fire andre danske kollegaer og to franske toldtjenestemænd at arbejde for organisationen Sanctions Assistance Mission. I forkortet udgave SAM.

Denne organisation bestod af toldtjenestemænd fra C.S.C.E (nuværende O.S.C.E.)-landene og EU-landene, og organisationens opgave var at påse, at handelsembargoen mod ex-Jugoslavien, nærmere bestemt Serbien/Montenegro, blev overholdt. Dette skete i et samarbejde med landene, der omgav Serbien, og der fandtes SAM-missioner i Ungarn, Rumænien, Ukraine, Bulgarien, Makedonien, Albanien og Kroatien. Opgaven var grænserelateret, undtagen netop i Kroatien, hvor forholdene var noget anderledes. Dels var der næsten ingen direkte

grænser mod Serbien, dels var Kroatien jo i en form for krig med Serbien. Når jeg tænker tilbage på den tid, er det altid med tanke på de dybt deprimerende forhold i området.

Missionen arbejdede over hele Kroatien med udgangspunkt i hovedstaden Zagreb, men kom også ud i hjørnerne af det i øvrigt smukke land, hvor kroater, serbere og muslimer bare få år forinden havde levet fredeligt med hinanden. Jeg opholdt mig således i en længere periode i det sydlige Kroatien, hvor jeg sammen med en god dansk kollega, Mads Blokhus, og en franskmand, Denise Jeanson, besøgte grænsestederne ind til Bosnien og havnebyerne Dubrovnik, Ploce og Split. Det var fra dette område, at nødhjælpsforsyningerne blev bragt ind til alle parter i krigen i Bosnien/Hercegovina.

I starten var det følelsesmæssige enkelt nok. Det var serberne, der var skurkene, og det blev man bekræftet i hver dag via den kroatisk presse og ved samtaler med de fleste kroater. Efter blot tre ugers ophold kunne jeg ikke længere opretholde den illusion. Det hele blev mere nuanceret eller grumset, om man vil, og jeg kom også til at tænke meget over hele embargobegrebet.

Filosofien ved embargoen var kort fortalt, at man afskar landet fra forsyninger udefra. Så skulle der i landet skabes en mangelsituation med efterfølgende inflation og til sidst ødelæggelse af landets økonomi. Folket skulle så rejse sig mod magthaverne. Gøre oprør. Vælte magthaverne og andre mere fornuftige komme til magten. Sådan! Akkurat som det er sket i Irak!

Efter min opfattelse er embargoen som pressionsmiddel håbløst forældet. Det hjalp jo heller ikke i Irak. På Bal-

kan brød grækerne embargoen næsten åbenlyst via Makedonien. Meget kom ind i Serbien forsynet med papirer, der var forfalskede, og som angav, at de var udfærdiget af FN-organisationer. Politikersynspunktet var: Det virker. Inflationen i Serbien var på daværende tidspunkt på 3 % om dagen. Det var korrekt. Men hovedparten af byrderne blev båret af den fattigste del af befolkningen i Serbien, og magthaverne led i hvert fald ingen nød. Og hvad hjalp det de mennesker, som på daværende tidspunkt sad på tyvende måned og ventede på døden eller fred i Sarajevo? Og hvor fik parterne dog deres våben fra?

Når man har oplevet hadet i området, så tror jeg ikke på, at der er en løsning. Det er muligt, at der er blevet en eller anden form for fredelig sameksistens, men kimen til de næste generationers had blev sået i rigt mål. Ens sympati samlede sig om muslimerne i Bosnien/Hercegovina. Muslimerne på Balkan har altid været europæisk orienteret, men på et tidspunkt begyndte de at søge hjælp hos mere fundamentalistisk indstillede muslimske lande.

Jeg opholdt mig i en periode i efteråret 1993 tæt ved byen Mostar. Der slagtede muslimer og kroater bogstaveligt talt hinanden på de steder, hvor tusindvis af danskere blot få år forinden holdt ferie.

Det mest groteske ved krigshandlingerne i området var de massakrer, alle parter foretog over for civilbefolkningen, hvor hele landsbyer inklusive beboere blev udslettet.

Modsætningsvis mødte jeg også mange fornuftige mennesker i Kroatien, som var dybt uenige i den politik, den kroatisk regering førte, og som mest af alt ønskede fred.

Tolder i København, Ålborg, København - og Hvidovre (9)

af Frode Bang

Distriktstoldkammer 9 (Publikumsvejledningen):

23.-31. oktober 1971

I Snorresgade blev jeg modtaget af vice-toldinspektør Kaj V. Jørgensen (senere Wandahl), der koordinerede de trufne afgørelser på de mere specielle spørgsmål til medarbejderne på en sådan måde, at vi på bredt plan kunne følge med i de afgørelser, som vi ikke direkte havde været med i. Her traf jeg igen Lefeldt, som jeg

tidligere har omtalt, og overtoldassistent Aage Nielsen, som jeg flere gange havde truffet i opsynet. Man må sige, at der var faglig ekspertise til stede. Jeg skulle hovedsagelig sætte mig ind i de nye regler vedrørende den før omtalte importafgift (en slags særtold på visse varer), og det blev for mig en meget travl eftermiddag, men så havde jeg da heldigvis aftenen til at granske reglerne noget nærmere, så det kom da til at gå udmærket.

Toldinspektør K.V. Wandahl ved skrivebordet i 1979. Foto i Told Skat Museet.

Distriktstoldkammer 5, Lufthavnen Hangar B. Foto 1979 i Told Skat Museet.

Selvfølgelig blev jeg også involveret i spørgsmål vedrørende andre lovregler, så i løbet af nogle dage fik jeg da lært en hel del om nogle områder, som jeg ikke i den praktiske tjeneste tidligere havde stiftet bekendtskab med.

Vi kom alle i sektionen ud for spørgsmål, som vi ikke lige her og nu kunne bevare, men som vi måtte drøfte nærmere; af og til endte det med, at enkelte spørgsmål skulle sendes til afgørelse i Direktoratet for Toldvæsenet. Her var Kaj V. Jørgensen - som tidligere nævnt - særdeles effektiv til at sørge for, at alle fik viden om de trufne afgørelser. Jeg fik for øvrigt også afgørelser på aktuelle sager, efter at jeg havde forladt sektionen.

På momsområdet havde vi toldkontrollør N. E. Hansen (Nesserik), som var en meget kompetent sagsbehandler.

I det hele taget var denne publikumsvejledning af meget høj standard, og man hørte af og til, at direktoratet (vist nok lidt under hånden) en gang imellem med Snorresgade havde drøftet visse spørgsmål, som man dér havde til afgørelse.

Distriktstoldkammer 5 (Lufthavnen): 1. november 1971-31. marts 1972

Efter disse få dages forløb og en del erfaringer rigere kunne jeg igen møde på arbejde i hangar B, hvor jeg efter aftale med toldinspektør K. Ravn igen kom til at gøre tjeneste i stueetagen, idet der fortsat ikke var andre kolleger, som var interesseret i dette arbejde. Jeg erfarede, at jeg nu havde vicetoldinspektør G. Nedergaard-Henriksen som sektionsle-

Vicotoldinspektør G. Nedergaard Henriksen ved skrivebordet i 1974. Foto i Told Skat Museet.

der, og at jeg havde afløst en meget ung toldassistent, som efter hjemsendelse fra militæret kun havde været der en måned. Han havde netop været blandet ind i en fortoldning vedrørende tyresæd, som han desværre var kommet til at udlevere uden opkrævning. Af denne grund havde han fået en alvorlig "balle", der efter hans mening havde været så grov, at han ønskede at forlade stedet og blive udvekslet med en anden fra driften. Og det blev så mig.

Da jeg kendte hele ekspeditionsområdet fra tidligere, og jeg samtidig var klar over, at Nedergaard vidste det, kunne jeg straks indtage min gamle plads, men jeg garderede mig dog ved at spørge, om der var kommet nye specielle ting, man skulle tage sig i agt for. Da jeg således havde fået frie tøjler, og vi var blevet enige om at få det bedste ud af det, fik vi et

meget fint samarbejde. Det fik vi også ved senere lejligheder efter lufthavnstjenesten.

Samarbejdet med vore kontordamer - stadig med Grete Andersen som "førstedame" i det store kontor ved siden af - og med godspersonalet hos SAS blev hurtigt genoptaget, så jeg følte mig snart tilfreds med omgivelserne, men der var i lufthavnen på dette tidspunkt ved at ske visse ændringer. Dette skete med udgangspunkt i direktoratets skrivelse af 16. februar 1971 vedrørende indplacering i det københavnske toldområde, der - efter den pr. 1. april 1971 iværksatte nye toldkammerorganisation - havde åbnet mulighed for, at det københavnske personale kunne fremkomme med ønsker om den enkeltes fremtidige indplacering ved et af de nye toldkamre. Jeg søgte den gang om at komme i

bevillingsadministrationen; ved hvilket toldkammer husker jeg ikke.

Disse ændringer medførte, at der løbende skulle overføres personale til andre opgaver i København, bl.a. til Snorresgade, hvor momscontrollen og restanceområdet med den fra den 1. januar 1970 oprettede toldfogedordning yderligere skulle udbygges. Af denne grund ville en vis del af den toldassistentgruppe, som fra personalepuljen bl.a. gjorde tjeneste i lufthavnen, efterhånden blive fjernet fra dette sted.

Da disse personer ikke blev erstattet af andet personale fra TA-klassen, skulle visse ekspeditionsopgaver, herunder også natekspeditioner i stueetagen, overtages af toldbetjentformænd, som jo alle havde bestået toldbetjentkursus og dermed havde en teoretisk forudsætning for at fortolde visse varer.

Da jeg jo på dette tidspunkt var i den del af ekspeditionsafdelingen - og var rutineret på området - fik jeg til opgave at sætte de udvalgte personer fra toldbetjentklassen ind i de nødvendige regler, især vedrørende de fortoldningsopgaver, som man kunne blive stillet over for om natten. Jeg fik et fint samarbejde med disse personer, så vi nåede ved fælles hjælp et tilfredsstillende resultat efter at have lavet flere "prøveekspeditioner". Jeg husker her specielt Leif Nielsen, Svend Troest og Arne Ellegaard-Sørensen, der alle viste stor interesse for arbejdet.

I de første tre måneder af 1972 varetog jeg sideløbende med mit "konsulentarbejde" på ovennævnte område også tariferingskontrol på toldkammeret og ude i byen. Efter den ændrede fortoldningsprocedure måtte varemottagere nemlig hjemtage varer direkte til eget lager, hvorefter der efter bestemte reg-

ler skulle foretages fortoldning inden for en given tidsfrist. Endvidere skulle jeg rykke sådanne varemottagere, der ifølge toldgodsforslagninger ikke havde indgivet fortoldningsbegæring. Det var på dette tidspunkt, at man til disse kontrollører ude i byen ofte benyttede den til rådighed stående "Morris 1000".

En dag fik vi besøg af Toldrevisionen, der stillede mange spørgsmål vedrørende vores ekspeditionsang. Det, man især kastede sig over, var proceduren ved brugen af vores lille kasseapparat med tællestrimmel, og hvad der ellers var af bilag til dette apparat.

Her fandt man ud af, at nøglen til lågen ind til tællestrimmelen ikke måtte opbevares i ekspeditionen, men skulle være at finde ved hovedkassen på 1. sal, hvor den i øvrigt skulle være låst inde. Hvis man skulle bruge nøglen ved udskiftning af tællestrimmelen eller ved opståede problemer med denne strimmel i kasseapparatet, måtte nøglen kun anvendes under medvirken af en person fra administrationsafdelingen.

Jeg gjorde forsigtig revisoren (der for øvrigt var en flink fyr) opmærksom på, at man ikke rigtig kunne anvende denne praksis hele døgnet rundt, idet personalet i administrationen ikke kunne være til stede ved eventuelle fejl og lignende, som kunne opstå efter normal arbejdstids ophør. Det var der altså ikke noget at gøre ved - udtalte han - men det endte dog med at revisionschefen nåede en fornuftig løsning, og alt fortsatte som hidtil.

Den 1. marts 1972 blev toldkontrollør Preben Lassen så overflyttet til restancesektionen i Snorresgade. Det var jeg meget ked af, idet vi altid havde haft et godt samarbejde - også flere gange tidligere i opsynet, hvor man i ham altid

var sikker på at finde en kvalificeret sparringspartner, som også var villig til at give gode råd.

Det viste sig, at jeg skulle blive den næste, der måtte forlade dette efter min mening rare toldkammer, hvor jeg altid havde haft stor handlefrihed og ansvar. Da jeg den 31. marts 1972 lukkede mine toldreglementer for at starte i momskontrollen i DT 10 dagen efter, vidste jeg, at jeg nu sagde farvel til al min faglige ekspertise på toldsiden, og at jeg nu skulle til at starte noget helt andet op, som jeg kun havde et meget lille teoretisk kendskab til fra Toldskolen. Men som tolder havde man jo altid været klar til nye udfordringer, så det var da kun spændende at skulle til at dygtiggøre sig på et helt nyt område. Samtidig fik jeg den tanke, at jeg fremover i visse situationer måske ville komme ud for, at der kunne opstå en form for udviskning af begreberne ”dem” og ”os”, og at der mere skulle skaffes resultater ved et samarbejde mellem erhvervslivet og det offentlige - ja, og måske også ved af og til at indgå rimelige og forsvarlige kompromiser.

Sædvanen tro studerede jeg det nye arbejdsområde så meget som muligt, og jeg genopfriskede samtidig alvorligt mine regnskabskundskaber.

3. Del. Momskontrol og virksomhedsregistrering (VIRK. reg).

Distriktstoldkammer

10 (Momskontrol)

1. april-14. december 1972

Ved velkomstmødet den 1. april hos overtoldinspektør H. Herforth Hansen

(han ønskede ikke at anvende stillingsbetegnelsen distriktstoldchef) var vi flere nye fra toldopsynet - for mig kendte og ukendte. Jeg fik efterfølgende anvist plads i toldkamrets sektion 6, der bl.a. førte moms kontrol med visse lingeri- og manufakturforretninger, garn, læder, frimærkehandlere (såkaldte filatelister), agenturer, dyrehandlere og skrothandlere.

I denne sektion blev jeg modtaget af sektionsleder toldinspektør H. A. Hansen, der viste mig til rette på et kontor, hvor jeg indgik i et hold med vicetoldinspektør Johannes Olsen som holdleder, og derudover toldkontrollør Arne K. Ipsen, toldkontrollør Inge Frederiksen og overkontorassistent fru E. S. Springborg (senere afløst af assistent(O) fru Lilly Christiansen).

De kontorfaglige gennemgik de hjembragte regnskabsbilag (som man den gang af virksomheden skulle have tilladelse til at hjemtage) og foretog samtællinger og afstemninger af de af den kontrolførende anviste regnskabsperioder.

De første dage fik alle vi nye i DT 9, 10 og 11 (det var de tre momstoldkammer) undervisning af de kompetente fra de forskellige kontrolområder. Her husker jeg især toldinspektør Robert Smith som værende meget dygtig. I det hele taget fik vi en gennemgang af det relevante med hensyn til afgiftspligten og den deraf følgende pligt til at lade sig registrere i henhold til moms- og punktafgiftslovgivningen. Dette område blev gennemgået af vicetoldinspektør K. R. Bøg fra registreringsafdelingen.

Ved siden af arbejdet med denne teori foretog man i sektionen kontrol af regnskabsbilag og gik på kontrol sammen

med udpegede kolleger. Jeg blev tilknyttet toldkontrollør Inge Frederiksen og vicetoldinspektør Bodil Obel, der på skift på en yderst venlig måde skabte et godt grundlag for mit videre arbejde i sektionen, hvor også vicetoldinspektør Johs. Olsen altid på en venlig måde var parat til at yde hjælp. Og så fik jeg af og til en god latter sammen med Ipsen.

Det siger sig selv, at denne form for arbejde var noget helt andet end at sidde på sin plads og fortolde varer eller varetage de øvrige i toldopsynet aktuelle opgaver. Det var således en helt ny fornemmelse for mig at møde op i en virksomhed og på dennes "hjemmebane" foretage det nødvendige eftersyn. Derfor var jeg også særdeles åben over for de indtryk, jeg fik, medens jeg var "føl" hos de nævnte kolleger, og var helt med på, at der, så vidt det var muligt, skulle forsøges skabt et samarbejde og et godt tillidsforhold mellem virksomheden og kontrollen. Mine føromtalte tanker på dette område var altså ikke helt ved siden af.

Efter et par måneders forløb blev jeg så overladt til selv at gå på kontrol. Det blev naturligvis tilrettelagt således, at den første virksomhed var af en overskuelig størrelse. Alligevel var jeg da lidt beklemmt, da jeg mødte op i en lille tøjforretning på Øresundsvej. Indehaveren var meget flink og naturligt hjælpsom og havde forståelse for, at der skulle efterbetales et mindre beløb.

Uden at gå for meget i detaljer vil jeg her bemærke, at et eftersyn altid sluttede med udfærdigelse af et kontrolnotat. Det var herunder også relevant til slut at sammenholde den for den kontrollerede virksomhed fremkomne avanceprocent med den for samme branche

generelt gældende procent. Der var selvfølgelig forskel på notatets omfang og den regnskabsmæssige kontrolopstilling - alt efter den kontrollerede virksomheds størrelse og det fundne resultat.

Under min kontrol i mindre garnforretninger med ældre damer som indehavere konstaterede jeg ofte meget små avanceprocenter, men når man så drøftede det med de rare damer, viste årsagen som regel at være, at der i deres leved grundlag var indbefattet en folkepension. Forretningen drev man som supplement og for "at slå tiden ihjel".

Jeg kan principielt ikke fordrage denne "vending"; det synes for mig at være negativt og spild af den kostbare levetid. Egne sentenser: "Tiden er livets største besejrer; ingen har endnu vundet over den". "Du bør leve i nuet, planlægge for fremtiden og gribe muligheden og det planlagte, når det passerer dig i nuet, inden det forsvinder for evigt og bliver til fortid; men byg på fortidens erfaringer. Hvis du flygter fra nuet, flygter du fra livet - og livet - det er altså nu!"

Vi må tilbage til emnet. Her mindes jeg den lille vimse og rare frk. Iris Møller, der var indehaver af Garnhylden i Vanløse, og som havde det hele i den fineste orden. Vi talte hyggeligt sammen om erhvervslivet, og hvor jeg kunne, prøvede jeg på at give hende nogle efter min mening aktuelle råd. Hun må have syntes om mit besøg, idet hun nogle dage efter sendte et lille brev, hvori hun takkede mig for min vejledning. Jeg er endnu utrolig glad for, at hun et par år senere, da hun kom i Snorresgade for at afmelde sin forretning fra registrering, kom ind på mit kontor i VIRK-registret og sagde farvel og tak, og at jeg derved fik lejlighed til at ønske hende et godt

otium. Se, sådan noget kunne gøre mig glad i flere dage efter, og jeg håber oprigtigt, at hun fik en lykkelig livsaften.

Jeg kunne nævne flere gode oplevelser, men vil efterfølgende begrænse mig til at fortælle om nogle få tilfælde for at vise bredden i en momstolders daglige liv i "marken". Der er naturligvis adskillige andre, som har virket i moms-kontrollen i mange flere år end mig, og som af denne grund kunne fortælle om langt flere og måske mere interessante oplevelser, men det håber jeg på, at de vil gøre i senere numre af Zise.

Så var der mit besøg hos en midaldrende dame, der havde en lille garn- og trikotageforretning i Istedgade. Her mødte jeg op en morgen kl. 8.30, hvor hun sad og drak kaffe sammen med en nobel herre, som viste sig at være hendes revisor. Hele atmosfæren indgød mig så megen tryghed, at jeg tog imod hendes invitation til at nyde en kop kaffe og et rundstykke. Jeg havde ganske vist fået morgenmad hjemme en god times tid før, men for ikke at afvise hendes åbenbare imødekommenhed tog jeg imod tilbuddet. Med måde kunne sådan en stund - med samtidig konversation - være en god indfaldsvinkel til et godt og fortroligt samarbejde under den efterfølgende kontrol.

At samtalen ikke alene drejede sig om forretningens økonomiske grundlag og drift, vil fremgå, når jeg nu fortæller, at hun betroede os, at hun var tyskfødt og som sådan havde gået i skole i Tyskland under naziregimet.

Da hun var en dygtig pige, var hun sammen med nogle andre dygtige elever kommet på en speciel skole, som var baseret på at opdrage eleverne til kommende lærere, der skulle sendes til Eng-

land for dér at undervise om nazismen, når krigen var vundet. Hver morgen skulle de arme børn lire en hel remse af sig om frontliniernes bevægelser og om hvem, der havde kommandoen over de forskellige frontafsnit.

De blev foreholdt, at de måtte være glade for, at Tyskland på dette tidspunkt erobrede mere og mere land, idet man i modsat fald ville læsse alle eleverne på togvogne, hvis spor endte ude i Østersøen. At børnene var skrækslagne ved tanken om druknedøden, kunne man godt forstå.

Hun var så heldig at overleve denne skrækelige tid og tillige så heldig, at hun lige efter krigen traf en dansk soldat i Itzehoe, som senere tog hende med til Danmark. I de første efterkrigsår turde hun ikke tilkendegive, at hun var tysker; alle troede, at hun var fra Norge og talte dansk med norsk accent. At hun så blev gift med soldaten og stadig havde ham som mand, var kun lykkeligt, men hvor var han så nu? Ja, han var såmænd ansat i en virksomhed i Flensborg og var kun hjemme i weekenderne.

Tysk grundighed fornægtede sig ikke. Alt var i den bedste orden. At hver dags kassebilag så var rullet sammen og sirligt krydsbundet med silkesytråd, var der ikke rigtig noget at gøre ved nu, men det blev naturligvis pålagt hende fremover at gøre bilagene lettere tilgængelige.

Det skal lige med, at den etablerede toldfogedordning også blev drøftet på stedet. Her kom det frem, at en forretning i nabolaget havde haft besøg af en toldfoged, som havde været oven ud grov, ubehagelig og arrogant. Jeg deltog naturligvis ikke lige netop i denne del af samtalen. Der blev ikke nævnt navn på denne - efter min mening - helt fejl-

placerede tjenestemand, som jeg efter denne forretnings beliggenhed havde en anelse om, hvem kunne være. Det har åbenbart ikke skadet hans videre fremtid i statens tjeneste - tværtimod; han blev belønnet med det ene avancement efter det andet og takkede af i en højere lederstilling.

Ved mit kontrolbesøg i en større tøjforretning i Glostrup, hvor der også var aftalt et møde kl. 8.30, mødte jeg op uden for virksomheden et stykke tid før for derved at danne mig et indtryk af virksomheden set udefra og aktiviteten indenfor. Pæn nydelig forretning med orden og et velsoigneret damepersonale gav mig et positivt indtryk. Efter at jeg havde præsenteret mig for en af de unge damer, gik denne straks ind "bagved" og anmeldte min ankomst. Ved hendes tilbagevenden fik jeg besked på, at det kun ville vare et øjeblik. Der kom dog til at gå adskillige øjeblikke, før jeg blev modtaget af indehaveren og en anden herre, en ret ung mand, der præsenterede sig som værende forretningens revisor.

Revisoren forklarede regnskabsprincipper m.m., besvarede mine spørgsmål og gav så udtryk for, at han havde lidt travlt, og at han af denne grund desværre var nødsaget til at gå. Indehaveren syntes, det var udmærket, at revisoren gik, idet denne egentlig tog betaling efter "stopursprincippet". Det var da også helt i orden, men hvorfor mon de så ikke havde lukket mig ind noget hurtigere. De to sidste indtryk havde således ikke været helt positive for mig.

Gennemgangen af regnskaberne viste nogle uoverensstemmelser mellem disse og de angivne beløb. Indehaveren kunne ikke umiddelbart gøre rede for disse afvigelser og bad mig om at ringe til

revisoren. Da jeg i løbet af de næste par timer havde talt med ham et par gange, blev han mopset og udtalte kraftigt, at hvis jeg ikke kunne forstå forretningens regnskab, ja, så var det altså mig, der var noget i vejen med. Herefter bad jeg indehaveren om tilladelse til at tage det af mig udpegede regnskabsmateriale med til kontrol på toldkamret.

Det viste sig så, at der var diverse fejl, som resulterede i en ret stor efterbetaling. Jeg gjorde på en yderst "høflig" måde revisoren opmærksom på, at det åbenbart ikke stod så dårligt til med mine kontrolkundskaber - tværtimod, og at alle burde tage ved lære af sine erfaringer. Hov! - var det for resten ikke "erfaringer", der ikke var værd at samle på?

Et andet tilfælde, hvor jeg også var i venteposition, var i et læderfirma. Her måtte jeg vente i forkontoret til direktørens kontor. Da der var glasruder i væggene, kunne jeg se en ældre herre med fine guldbryller sidde på direktørstolen og skrive med en fyldepen. Da han meget senere præsenterede sig for mig, viste det sig, at han var firmaets revisor.

Det første, han gjorde, var at overfuse mig med, at her kom toldvæsenet "strintende" og troede, at det kunne finde ud af noget som helst, og han kunne betro mig, at vi var til grin både over for ham, de øvrige revisorer og for hele erhvervslevet. Så var det, at man fra toldskoleundervisningen skulle erindre sig Henry G. Petersens formaninger om at trække vejret dybt og forholde sig roligt. Det samme havde Wandahl for øvrigt også sagt til os i publikumsvejledningen; vi skulle bare lade vedkommende tale færdig, for så blev de mere rolige og var derefter oftest til at tale med.

Der var så ikke andet at gøre, end at lade manden løbe galden af sig og derefter høfligt gøre ham opmærksom på, at besøget egentlig gik ud på, at vi sammen skulle foretage en regnskabs gennemgang. Jeg ville slet ikke bruge ordet ”kontrol”; det kunne så være, at han igen blev gevaldig ophidset, og det ville ikke være sundt for en ældre mand. Han tøede efterhånden noget op og fortalte så, at han kom i virksomheden et par gange om ugen og bogførte diverse bilag, idet direktøren (indehaveren) havde lønnet arbejde et sted ude i byen. Lidt efter lidt fandt jeg ud af, hvorledes han skulle takles, og efter at jeg havde rost ham en del for hans flotte regnskabskrift og orden på tallene, blev han helt omgængelig. Men jeg tvivlede noget på, hvor meget revision der kunne være fra den ”næsten ansatte” revisors side, når det også var ham selv, der foretog selve bogføringen.

Med mandens specielle velkomsttale i baghovedet gik jeg så i gang med at se på regnskabet, som jeg (vist nok) håbede på at finde nogle fejl i - man er jo kun et almindeligt menneske. Der viste sig også straks at være nogle skævheder i det første af de tre regnskabsår, vi skulle gennemgå. Det var noget med periodeafgrænsningerne, og da der også var noget forkert ved de efterfølgende år, blev der tale om en efterbetaling, som dog ikke dannede grundlag for en rapport med bøde til følge.

Da direktøren kom hjem ved middagstid og fik oplysning om efterbetalingen, sendte han til min indre fryd nogle ikke helt venlige blikke til revisoren, hvilket jeg udmærket kunne forstå, idet revisorregningerne var noget høje.

Ved den lidt senere afslutning af kontrollen kunne jeg ikke lade være med at

orientere revisoren om, hvor små fejl der egentlig skulle til, for at toldvæsenets folk kunne finde dem. Med direktørens misbilligende blik hvilende på sig, og måske med hans egen nedgørelse af toldvæsenets folk i tankerne, sad han, så jeg kunne se at han egentlig måtte ”bide i det sure æble”. Han fik i hvert fald et noget forkert udtryk i øjnene.

Nu skal der nok være en kollega - eller måske flere kolleger, - der vil tænke: ”Har han da ikke andet at skrive om”. Det kan jo godt være ganske rigtig, set ud fra dét, som højere rangerende i toldvæsenet i bogudgivelser har skrevet om sig selv - endda ofte med fremhævelse af egen dygtighed. Man skal ikke glemme i ydmyghed af og til at erindre sig en gammel vendsysselsk ”vending”, der lyder som følge: ”Man må gerne være dygtig, men man skal ikke i egen gerning eller tanke gøre sig selv for dygtig eller være nævenyttig”. En ganske sund ting at have liggende i baghovedet - hvis man forstår, hvad jeg mener? Den intelligente kender selv grænsen mellem dygtighed, nidkærhed og nævenyttighed.

Det, der for mig var gældende her, var, at jeg forsøgte at forsvare den udgående controls ære ved at finde fejl (også små fejl) som modbevis for visse revisorers ringeagt over for toldvæsenets folk.

Til slut - i forbindelse med moms kontrol - tænker jeg på besøget i en lille forretning i Dybbølsgade, som også var ejet af en gammel dame. Kontrollen af regnskabet foregik i hendes private stue, som man havde adgang til fra forretningen. Der sad jeg så og tronedede ved et lille bord ved vinduet ud mod gaden og gennemså hendes regnskabshæfte, det orangefarvede momshæfte, alt medens damen af og til ekspederede og ellers fulgte med

i min regnskabsgennemgang og vejledende kommentarer. Hun havde gået og været så spændt på denne kontrol, idet hun ikke tidligere havde haft et sådan besøg. Husk, at vi kun var i 1972.

Da det hele var overstået med god udgang, hvor hun skulle have et lille beløb tilbagebetalt, var hun ovenud glad. Da jeg gav hende hånden til farvel, gav hun mig med strålende øjne en lille pakke med et par smukke sokletter. De strålende øjne og hendes tillid til mig er grundlaget for, at jeg nu mindes dette besøg og omtaler det her. Man kan vel også godt mindes det menneskelige fra tjenesten.

Her må jeg så tilstå, at jeg nok forbrød mig ganske lidt mod tjenestereglementet ved at tage imod gaven; jeg kunne i dette tilfælde ikke få mig til at afvise denne. Da det er den eneste foræring, jeg nogensinde har modtaget som tjenestemand, kan det sikkert tilgives mig i dag - mere end 30 år efter.

Det at være i momscontrollen var, som tidligere omtalt, en omvæltning for mig og de øvrige nye fra toldopsynet. Her i kontrollen havde man altid uafsluttede sager liggende på hylderne. Det forekom ret ofte, at et foretaget eftersyn ikke umiddelbart kunne afsluttes, idet der kunne mangle nogle bilag, eller der skulle indhentes supplerende oplysninger vedrørende interessante beløb. Det udmøntede sig så i, at der kunne gå flere dage, ja, endda uger, inden forløbet kunne afsluttes. Dette kunne så medføre, at man lige pludselig var så heldig at modtage oplysninger vedrørende flere uafsluttede skemaer, således at man i løbet af de næste par dage kunne afslutte flere skemaer fra hylderne; og det pyntede jo så på ens statistik. For mit vedkom-

mende lykkedes det at finde fejl i hovedparten af mine ekspeditioner, og derfor kunne jeg af og til afslutte i denne noget uregelmæssige orden.

Jeg husker specielt juli 1972, hvor jeg på grund af tre ugers sommerferie kun fik afsluttet et eneste eftersynsskema.

En dag i august, hvor jeg spiste frokost sammen med min sektionsleder, toldinspektør H.A. Hansen, og toldinspektør H.E. Larsen og talte om forskellige tilfældige emner, udbrød H.A. Hansen lige pludselig, med et mig bekendt blik i øjnene, at når jeg nu pr. 1. september blev udnævnt til overtoldassistent, kunne det jo være, at jeg kunne afslutte to skemaer pr. måned. Da jeg efterhånden havde vænnet mig til hans noget specielle humor, kunne jeg ikke andet end more mig sammen med Larsen over denne bemærkning.

Helt utilfreds med mig kunne han vel ikke have været; han kom da et par år senere, hvor jeg gjorde tjeneste i VIRK-registret, og spurgte mig, om jeg ikke snart vendte tilbage til hans sektion.

Jeg havde da også ved andre sammenkomster fornøjelige samtaler med ham. Der var bl.a. sammenkomsten hjemme hos toldkontrollør Inge Frederiksen, hvor hele sektionen en aften var inviteret til det store kolde bord. Fra sektionens andet hold kom vicetoldinspektør frk. B. Obel, toldkontrollør A. Laustsen og fuldmægtig E.G. Ryder.

Under denne sammenkomst viste Hansen stor lune og humoristisk sans og fortalte bl.a., at han godt var klar over, at hans øgenavn var "Skelet-Hansen" (lang og mager), og at han havde vidst det i flere år.

Hansen fortalte derefter, at han flere år tidligere havde fået en ny medarbejder,

som under en frokost havde vist en lidt mærkelig opførsel, idet han flere gange havde siddet og kigget meget nysgerrigt på ham. Af denne grund havde Hansen spurgt ham, hvorfor han sad og stirrede sådan på ham. Så kom det fra medarbejderen: ”Joo - er det så Dem, de kalder for Skelet-Hansen”.

Efter at have sundet sig lidt havde Hansen svaret: ”Jo, det er det; men det er jeg ikke så ked af - det ville jeg derimod have været, hvis De havde spurgt mig, om jeg havde taget på i vægt”.

Det var en meget hyggelig aften, som jeg ofte med glæde har tænkt på. Ligeledes også på det gode sammenhold i denne sektion. Ipsen og jeg har mange gange senere haft hyggelige timer sammen ved festlige lejligheder, hvor vi igen fik os nogle gode grin. Vi kunne nemlig se det komiske i mange situationer.

Selv om jeg ikke var i momskontrollen i mere end de otte måneder, blev jeg involveret i mange interessante arter virksomheder lige fra frimærkehandlere, dyrehandler og flagfabrikation til

et enkelt medicinalagentur. Det var faktisk mærkeligt, at jeg kun i ét tilfælde måtte legitimere mig ved ankomsten til en virksomhed. Indehaveren var bange for industrispionage.

Så pludselig i slutningen af november fik jeg besked på, at jeg den 15. december skulle overflyttes til virksomhedsregisteret (VIRK-reg) på 1. sal nedenunder, hvilket jeg aldrig havde drømt om. Jeg havde ellers regnet med, at jeg skulle have været i bevillingskontrollen i DT 2 i Kigkurren, men sådan kom det (heldigvis) ikke til at gå.

Grundet den hastige forflyttelse måtte jeg desværre efterlade en del uafsluttede eftersynsskemaer, men jeg fik dog lov til af mit nye sted at deltage i færdiggørelsen af en hel del af dem sammen med vicedirektør Johs. Olsen, der altid var venlig og meget rar. Man kan i dag - i året 2004 - dårligt nok fatte, hvor alle disse år er blevet af, og at mange af ens tidligere kolleger for altid er borte. Hvert eneste livsafsnit har sin betydning, som man bør mindes og tage ved lære af.

En indsats af danske toldere i Uzbekistan (2)

af Henning Rasmussen

Vi blev hver morgen afhentet på hotellet i Tashkent, hvor vi boede, og bragt tilbage efter endt undervisning. Mandag morgen skulle vi først hilse på direktøren for det uzbekiske toldvæsen. Han tronedede i sit fine nye kontor i det nybyggede hovedcenter. Karakteristisk for byggeriet var, at hans kontor var det eneste, der havde dørkarm. Den var godt nok samlet af syv stykker træ, men udtrykte prestige i sig selv. Efter Sovjetunionens fald havde man ikke længere adgang til import af bygningstræ fra Sibirien, og i Uzbekistan havde man hovedsageligt haft bomuldsplanter.

Det eneste, jeg husker fra mødet, var oplysningen om, at der dagen før - omkring det tidspunkt vi passerede ca. 45 km nord for - var blevet skudt to uzbekiske toldere ved grænsen til Afghanistan.

Derefter blev vi af Octabrina, der havde fået til opgave at tage sig af os, ført til undervisningslokalet. Det var et almindeligt rektangulært værelse med gammeltdags skolepulte i tre rækker - 12 i alt - så vi kiggede lidt på hinanden, da Octabrina oplyste at man forventede 36-40 kursister, hvis de ellers kunne komme ind fra de forskellige tjenestesteder.

Vi pakkede den ene kuffert med uddannelsesmateriale ud, den anden var jo efterlyst i Istanbul og endnu ikke dukket op. Til alt held havde vi den bær-

bare overheadprojektor med transparenter og halvdelen af lærebøgerne, der var oversat til russisk, som var det officielle sprog. Desværre var der ikke spænding nok fra stikkontakten til at trække overheadprojektoren. Pedellen blev tilkaldt, og han samlede to faser til en, hvorefter der var meget kraftigt lys igennem - gu' ved, hvor længe den ville holde til det.

Til frokost blev vi taget med i chefkantin. Almindelige hvide plastikhavestole og -borde, men en utrolig udfoldelse af gipsstukkaturer mv. Vi fik hver dag suppe og en lokal ret (lækkert) og dertil vodka og mineralvand.

Kl 13 var det tid til at møde vores elever. De havde klaret pladsproblemet ved at klemme tre ind på bænken og sætte ekstra stole for enderne af pultene, men det gav jo nogen trængsel. Her mødte vi også vores to kvindelige tolke (russisk/engelsk). Det var en universitetslærerinde og hendes bedste elev. Vi skulle for øvrigt selv aflønne tolkene - dog kun som udlæg for Eurocustoms. Elevflokkens bestod af tre kvinder og resten mænd, hvoraf en del var i uniform.

Efter at have præsenteret os selv, gik vi i gang med undervisningen. Jeg var meget nervøs på forhånd, da det var debut både på engelsk og så med tolk videre til russisk, men da vi kom i gang, var der ingen problemer, bl.a. fordi tolkene var meget dygtige. Det viste sig

sågar, at et par forsøg med vittigheder gik rent hjem.

Allerede første dag indførte vi de sidste 20 minutter som ”spørgetid”. Det var her mest Danmark og danskernes dagligdag, der blev spurgt ind til.

Tirsdag formiddag kom Octabrina ind midt i en lektion og meddelte, at vores manglende kuffert sikkert var ankommet i lufthavnen, så en af os skulle med ud for at identificere den. Det blev mig, der tog med hende. Da vi var kommet ind i lufthavnen, havde jeg måske lidt for travlt med at se mig om, og Octabrina lidt for travlt med at finde frem til kufferten. I hvert fald blev vi væk fra hinanden, og pludselig var jeg anholdt af to uniformerede herrer, der ikke talte engelsk.

Hvad gør en lille dansk tolder så – ja, han opfører sig i hvert fald pænt og følger med. Efter ca. ti lange minutter dukkede Octabrina op, og glad var jeg, men jeg skal ellers love for, at hun fortalte de to formastelige et og andet, hvorefter hun trak af med mig.

Nede i nederste kælder fik jeg forevist en kuffert, der ganske rigtigt var vores, men den så ikke særlig pæn ud. Tilsyneladende var indholdet dog intakt. Det var den anden halvdel af lærebøgerne og plakater af vores overheadtransparenter.

Tilbage i klassen ventede Flemming med længsel på plakaterne, idet projektoren som ventet var brændt sammen, så vi fik efterhånden tapetseret hele lokalet med plakater.

Det var en fornøjelse at undervise der. Alle var meget motiverede, og der var en god spørgelyst – også fagligt. Jeg havde fornøjelsen af at forklare TIR-systemet. Da jeg kom til punktet ”garantiorgani-

sation” måtte jeg oplyse, at Uzbekistan endnu ikke havde fået en sådan godkendt, hvorfor staten midlertidig var garant. For at gøre emnet mere aktuelt vovede jeg det ene øje og meddelte højt og flot – uden at vide det mindste om det – at det var lige på trapperne med godkendelse af en garantiorganisation.

Næste morgen fik jeg overrakt et eksemplar af deres ”Politikken” fra dagen før. På forsiden var en artikel, hvor jeg kunne genkende bogstaverne TIR. Tolken oversatte teksten, og min sandten om ikke man havde fået godkendt en garantiorganisation, hvilket altså blev udmeldt sådan nogenlunde samtidig med, at jeg lod som om jeg vidste det – det må da kaldes et lykkeligt vådeskud.

Undervisningsdagene (kl. 9 til 15.30) gik hurtigt, men hvad skal man så lave om aftenen? Ja – indtil middagen kunne man jo se lidt på byen. Den var typisk russisk, men ny, idet den faktisk var blevet jævnet med jorden ved det store jordskælv i 1966. Der var meget rent, og til trods for en lav levestandard så vi ikke en eneste tigger.

Den ene eftermiddag tog Octabrina os med på Bazaren. Selv om den var stor og flot, kunne den ikke måle sig med den, vi havde set om søndagen i Samarkand. En anden dag tog hun os med ud til et stort varehus, hvor vi kunne købe gaver til at tage med hjem.

Vores unge (og smukke) tolk tilbød den ene eftermiddag at vise os undergrundsbanen mv. Desværre havde Flemming dårlig mave, så jeg måtte ”udstå” turen alene med Liza. Vi havde en dejlig eftermiddag og aften. Det skal bemærkes, at deres undergrundsstationer er utroligt flot udsmykket – og rene.

Henning Rasmussen underviser de uzbekiske toldere, bistået af tolken, der var professor ved universitetet i Tashkent. Foto i privateje.

Trængsel ved elevpultene. På bagvæggen alle plakaterne, der fjorde god fyldest, efter at overheadprojektoren var brudt sammen. Foto i privateje.

Octabrina fotograféret mellem Henning Rasmussen og Flemming Aaboe Jensen, foran det uzbekiske toldvæsens "formålsparagraf". Foto i privateje.

Octabrina, Henning Rasmussen og de danske tolderes unge tolk, professorens bedste elev, dygtig og meget sød. De ses uden for tolddirektoratet i Tashkent. Foto i privateje.

Middagen indtog vi (Flemming og jeg) normalt i natklubben på 15. etage i hotellet. Her var nogle utroligt flotte østerlandske værtinder og et betydeligt bedre menukort end i restauranten i stueetagen. I natklubbens bar smagte vi alle de slags øl, de havde. Der var kun Carlsberg og Tuborg på dåse. Vi gik derfor over til at prøve de forskellige drinks med vodka.

Den sidste aften var vi inviteret til officiel middag med skolens ledelse mv. Vi fik utallige retter samt vodka og mineralvand. Vi fik hver et te-stel som gave, og så blev der holdt tårevædede taler.

Næste morgen hentede chaufføren os allerede kl. 07.30 for at køre os til lufthavnen. Med i bilen var skolens chef og Octabrina. Ved ankomsten til lufthavnen blev det oplyst, at vores fly var 2½ time forsinket. Ventetiden blev så tilbragt på

lufthavnschefens kontor med vodka, hvorefter vi blev eskorteret direkte til flyet.

Vi fløj med Lufthansa direkte til Frankfurt, hvorfra vi skulle med SAS til Kastrup. På grund af forsinkelsen blev vi i minibus kørt direkte fra det ene fly til det andet, så naturligvis var vores bagage ikke med, da vi nåede Kastrup. Den blev leveret på privatadressen ud på aftenen.

Det var min første optræden på den internationale scene, og selv om der senere kom flere til, var det den største oplevelse af dem - og jeg vil altid være Flemming taknemmelig for hans rolige guidning gennem hele forløbet.

Generalforsamling

tirsdag 15. april 2009

Told- og Skattehistorisk Selskab indkalder herved til generalforsamling tirsdag den 15. april 2009, kl 16.00 i kantinen i Skat Hovedcentret, Østbanegade 123, 2100 København Ø, med følgende dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Beretning om virksomheden 1. januar - 31. december 2008
3. Indkomne forslag
4. Regnskab 1. januar - 31. december 2008
5. Valg af bestyrelsesmedlemmer m.v.
 - a. formand
 - b. 4 bestyrelsesmedlemmer
 - c. 2 bestyrelsessuppleanter
 - d. 2 revisorer
 - e. en revisorsuppleant
6. Fastsættelse af kontingent
7. Eventuelt

Efter generalforsamlingen bydes de fremmødte på en forfriskning.

Bestyrelsen.

Indholdsfortegnelse

Århus Toldkammer, London og Kroatien, Lufthavnen og moms kontrol, og Uzbekistan s. 3

Ole Degn:

Århus Toldkammer. Arkitekt Hack Kampmanns toldbygninger (1) s. 5

Bent Andreassen:

Ophold i London og Kroatien
Af en kontroltolders dagbog (12)..... s. 19

Frode Bang:

Tolder i København, Ålborg, København - og Hvidovre (9) s. 24

Henning Rasmussen:

En indsats af danske toldere i Uzbekistan (2)..... s. 35

Generalforsamling 15. april 2009 s. 39